

Людина, що зберегла історію

(До Дня художника)

Презентацію підготувала
бібліотекар Лізановська Л.Ф

Наполеон Матеуш Тадеуш Орда

Napoleon Mateusz Tadeusz Orda
(11 лютого 1807 – 26 квітня 1883)

*Політичний діяч, художник,
скульптор, піаніст і
композитор, педагог*

Наполеон Орда. 1880 р.

Представлений матеріал знайомить з творчістю Наполеона Орди - композитором і піаністом, громадським та політичним діячем і, врешті, талановитим художником.

Орда брав участь у повстанні за незалежність Польщі у 1830 – 1831 роках. Емігрувавши до Франції, служив директором італійської опери в Парижі, спілкувався з А. Міцкевичем, Ф. Шопеном, Оноре де Бальзаком, І. Тургенєвим та іншими відомими людьми.

Наполеон Орда - шляхтич, котрий був позбавлений права померти у родовому маєтку, а змушений був доживати своє життя в маєтку родичів, це – людина, завдяки якій ми можемо бачити Україну, зокрема Поділля такими, якими вони були у XIX сторіччі.

***Архітектурні
краєвиди
Вінниччини
в акварелях
Наполеона Орди***

Вінниця - загальний вигляд від річки Буг. Малюнок 1872 р.

Вінниця — місто на березі Південного Бугу, історичний осередок східного Поділля, сучасний економічний і культурний центр Вінницької області.

Умовною датою заснування Вінниці вважається **1363 рік**.

Вінниця, її теперішні передмістя, а колись окреме село - П'ятничани, резиденція Грохольських.

Вигляд з річки Рів на руїни замку королеви Бони м. Бар

Герб Бару 1540 року

Бар – місто в Україні, адміністративний центр Барського району Вінницької області. У Барі знаходилася резиденція коронних гетьманів Речі Посполитої.

Свою назву місто отримало від Бони Сфорци, дружини короля Сигізмунда I. У 1533 р. королева прибула на Поділля до Ровського замку із сином Сигізмундом Августом, де придбала землі, а **3 червня 1537 р.** викупила місто. За її наказом було зведено нову фортецю, і місто отримало нову назву – **Бар** на честь Барі – свого княжого володіння в Італії, в якому вона народилася.

Чернятин - палац Вітославських

Чернятин – село у Жмеринському районі Вінницької області виникло не пізніше XVII ст. та одержало назву від першого поселенця, козака Черняка чи Черняти – Чернятин хутір, Чернятин двір. Пізніше тут осіли старообрядники, які втікали з Росії.

У кінці XVIII ст. Чернятин належав Вітославським. На початку XIX ст. тут осів Ігнатій Вітославський, у минулому – коронний обозний, збудувавши чудовий палац.

[https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A7%D0%B5%D1%80%D0%BD%D1%8F%D1%82%D0%B8%D0%BD_\(%D0%96%D0%BC%D0%B5%D1%80%D0%B8%D0%BD%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B8%D0%B9_%D1%80%D0%B0%D0%B9%D0%BE%D0%BD\)](https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A7%D0%B5%D1%80%D0%BD%D1%8F%D1%82%D0%B8%D0%BD_(%D0%96%D0%BC%D0%B5%D1%80%D0%B8%D0%BD%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B8%D0%B9_%D1%80%D0%B0%D0%B9%D0%BE%D0%BD))

Герб Іллінців

Масок Сангушків в Іллінцях над річкою Соб

Іллінці – місто в Україні у Вінницькій області. Розташоване в низинній місцевості при злитті річок В'язовиці та Собка. Неподалік від міста розташований Іллінецький метеоритний кратер.

В околицях міста збереглися добре помітні залишки скіфських курганів (IV-III ст. до н. е.), досліджено залишки слов'янського селища – одну з найдревніших археологічних пам'яток V століття н. е.

Перша письмова згадка про Іллінці сягає **XVII** століття.

В Іллінцях **1801** року народилися і провели дитинство відомі поети, представники так званої української школи в Польській літературі Тимко Падура і Северин Гоцинський.

Ієроним Сангушко (1743 – 1812), генерал військ коронних, генерал піхоти Російської імператорської армії, Член Галицького станового сейму, належав до грона магнатів. Підтвердження князівського титулу в Австро-Угорщині отримав 9 червня 1785 року. Староста черкаський і мечник великий литовський, останній воєвода волинський.

15 вересня 1806 року відповідно до своїх зобов'язань від 1785 р. зробив фондуш на костел в Іллінцях.

Іванів (колишня назва - Янів) – вигляд палацу Холоневських від річки Снивода

Іванів (до 1946 місто Янів) – село Калинівського району Вінницької області. Янів – давнє поселення на Поділлі.

1452 року король Казимир IV Ягеллончик надає Петру Мишці володіння у повіті Холонів, від назви якого потомки Петра почали називатися Холоневські. На початку 18 століття власником Янева був Іван Мишка – Холоневський, після нього його син Адам, за якого побудували палац. Палац мав велику бібліотеку, розміщену в кількох залах, в обсязі 10 000 томів. Бібліотека мала багато стародруків з філософії та теології.

20 листопада **1781** Янів відвідав король Станіслав Август Понятовський.

У Замку графа Холоневського – зараз знаходиться Іванівська спеціальна загальноосвітня школа-інтернат. До нашого часу збереглися три квадратні вежі та палац, виконаний у бароковому стилі.

Уладівка – загальний вигляд місцевості.

Уладівка – село в Літинському районі Вінницької області. Неподалік села збереглося городище скіфських часів. У письмових джерелах село вперше згадується у **1570 році**.

Лядова - краєвид долини Дністра

Лядова – село у Могилів-Подільському районі Вінницької області, розташоване на лівому березі Дністра. Засноване у **1190 р.** Перша письмова згадка – датується **1388р.**

Біля села на високих крейдяних кручах з цілющими джерелами, з яких відкривається приголомшлива панорама долини Дністра, розташований Лядівський Свято-Усікновенський скельний монастир. За переказами, заснований **в 1013 році Антонієм Печерським**, який повертався в цей час з Афона в Київ. Це був перший християнський монастир у цьому краї.

[https://uk.wikipedia.org/wiki/Лядова_\(Могилів-Подільський_район\)](https://uk.wikipedia.org/wiki/Лядова_(Могилів-Подільський_район))

Бронниця – село у Могилів-Подільському районі Вінницької області, вперше згадується у грамоті **1388** року. На території села збереглися залишки укріплень та підземні ходи, які свідчать про те, що Бронниця була фортецею. На це вказує й назва села.

На території Бронницької сільської ради збереглися рештки поселень трипільської культури та доби пізньої бронзи, городище скіфських часів, на якому існували слов'янські поселення **VIII –IX та X –XI ст.**

<https://uk.wikipedia.org/wiki/Бронниця>
<http://ukrssr.com.ua/vinn/mog-podilskiy/bronnitsya-mogiliv-podilskiy>

Бронниця - загальний краєвид

Герб Мурованих Курилівців

Муровані Курилівці – палац Комарів

Муровані Курилівці – адміністративний центр Мурованокуриловецького району Вінницької області, розташовані на річці Жван. Датою заснування містечка прийнято вважати **1493 рік**. Воно називалося Чурилівцями – по імені першого поселенця козака Чурила. Саме він спорудив на лівому березі річки Жван перше житло. З часом шляхом асиміляції, назва Чурилівці переросла в Курилівці. Поселення з'явилося в басейні Дністра в пору боротьби з турками та татарами

В Мурованих Курилівцях знаходиться **палац родини Комарів**. Після розподілу Речі Посполитої Курилівці були конфісковані російським урядом, і Катерина віддала Курилівці Комарам.

Станіслав Комар був власником чотирьох містечок та 36 поселень з 10 000 підданих, Курилівці обрав майбутньою резиденцією і на підмурках старого замку, який не підлягав реставрації, вибудував новий палац.

Погребище. Мاستок Ржевуських, де народилась Е. Ганська, дружина Оноре де Бальзака.

Погребище – місто у Вінницькій області, розташоване на р. Рось. На місці сучасного населеного пункту було місто **Рокитня**, перша письмова згадка про яке датується **1148 р.**

На початку XIII ст. після монголо-татарської навали від нього залишилися самі погребі, тому мешканці, що відбудували місто, стали назвати його Погребищем.

У XVIII–XIX ст. містечко було родинним гніздом Ржевуських, в якому народилася **Евеліна Ганська**, друга дружина відомого французького письменника Оноре де Бальзака. Наприкінці XIX ст. на землях графа Адама Ржевуського збудовано залізницю і станцію, яку названо на його честь – «Ржевуська».

Герб Погребища

Погребище. Синагога і парафіяльний костел, 1872

<https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9F%D0%BE%D0%B3%D1%80%D0%B5%D0%B1%D0%B8%D1%89%D0%B5>

Герб Тиврова

Тиврів - палац Ярошинських та Михайлівський костел

Тиврів – райцентр Тиврівського району Вінницької області, розташований на сході Поділля, на березі Південного Бугу.

В історичних актах є письмова згадка про повітове містечко Тиврів. Ця згадка датується **1393** роком.

Тиврів має багату архітектурну спадщину. Це і Домініканський костел, палац панів Ярошинських, розкішний парк, закладений графом Гейденом та інші пам'ятки. У колишньому палаці Ярошинських діє ліцей-інтернат поглибленої підготовки у галузях наук.

<https://uk.wikipedia.org/wiki/Тиврів>

Руїни Черленківського замку та каплиця (XVI – XVIII ст.) у с. Селище Тиврівського району

[https://uk.wikipedia.org/wiki/Селище_\(Тиврівський_район\)](https://uk.wikipedia.org/wiki/Селище_(Тиврівський_район))

Герб Тульчина

Тульчин. Палац Потоцьких

Перші письмові відомості про **Тульчин** належать до **1607 року**. У першій половині XVII – століття Тульчин став визначним торговельним центром завдяки брацлавському старості Адаму Калиновському. З **1649 р.** недовгий час – сотенне містечко Брацлавського полку, з 1667 р. Тульчин відійшов до Речі Посполитої, а з 1672 по 1699 рік був під владою Османської імперії.

Київський воєвода Ф. С. Потоцький отримав місто Тульчин та навколишні землі у 1775 році від Станіслава Потоцького, а Станіслав отримав Тульчин від Гелени Калиновської.

Станіслав «Щенсний» Потоцький робить Тульчин своєю резиденцією, споруджуючи в 1782 році палацо-парковий ансамбль «Хороше», який успішно сперечався з найкращими королівськими аналогами Європи.

Цей унікальний і величний витвір мистецтва та архітектури проектували французький художник, будівельник і механік Лакруа, дизайнер - голландець Меркс, автор парку англієць Міллер.

Печера. Красвид від річки Буг

Вигляд від Бугу на палац Потоцьких

Печера – село в Україні, в Тульчинському районі Вінницької області, засноване у **1580** році. Його назва походить від печерних ходів, які служили сховищем для мешканців поселення від постійних нападів ворогів.

Почергово перебуваючи у власності Заславських, Вишневецьких, Длузьких, у **1790** році Печера стає власністю Станіслава Потоцького (засновника Софіївки в Умані), яку згодом перетворюють на основну резиденцію Потоцьких. У **1800** році на місці невеличкого маєтку розпочинається будівництво великого, розкішного, двоповерхового палацу, який мав бути точною копією тульчинського маєтку Станіслава Потоцького, але значно меншим.

Минали роки і століття, від колись розкішного палацу Потоцьких, що височів над річкою, не лишилося й сліду. Проте непогано зберігся ландшафтний парк маєтку. Дендрологічні багатства парку представлені червоним дубом, модриною, липою, ясенем, ялиною, австралійською та чорною сосною, грабом, берестом, каштаном, кущами барбарису, бузку, бузини, калини, спіренеї та ін.

Шаргород – костел Флоріана Шарого

Герб Шаргорода

Шаргород (раніше **Княжа Лука, Плебанівка**) – місто у Вінницькій області, розташоване на Східному Поділлі над річками Мурашка і Ковбасна.

5 травня 1383 року литовський князь Вітовт видав грамоту на володіння землею з прилеглими лісами, де нині розташований Шаргород, Василю Карачевському. Ця місцевість довгий час залишалась малозаселеною. **1585 року** Ян Замойський (1545–1605), який на той час володів цими землями, одержав від короля грамоту на спорудження замку – все володіння і фортеця дістали назву Шаргород. 26 січня 1588 року Шаргород дістав магдебурзьке право, також герб із таким зображенням: *«Святий Флоріан, який має в правій руці щит із трьома списами (родовий герб Замойських), а в лівій кришталевий глек з водою і пожежу заливає, на пам'ять про те, що місто від войовничого колись Флоріана Шарого (родоначальника Замойських) назву дістало»*.

Католицький костел у Шаргороді відкритий **3 листопада 1595 року**, зберігся донині з невеликими переробками. В числі кількох інших історико-культурних об'єктів, його було визнано переможцем обласного конкурсу **«Сім чудес Вінниччини»**.

Костел Непорочного Зачаття і палац Потоцьких.

Мурафа Шаргородського району Вінницької області вперше згадується у **1432 р.** Мурафа (Морахва) належала Радзивіллам, Язловецьким (зокрема, Миколай Язловецький отримав село від гетьмана великого литовського Христофора Радзивілла), пізніше Тишкевичам, від них перейшла до Потоцьких.

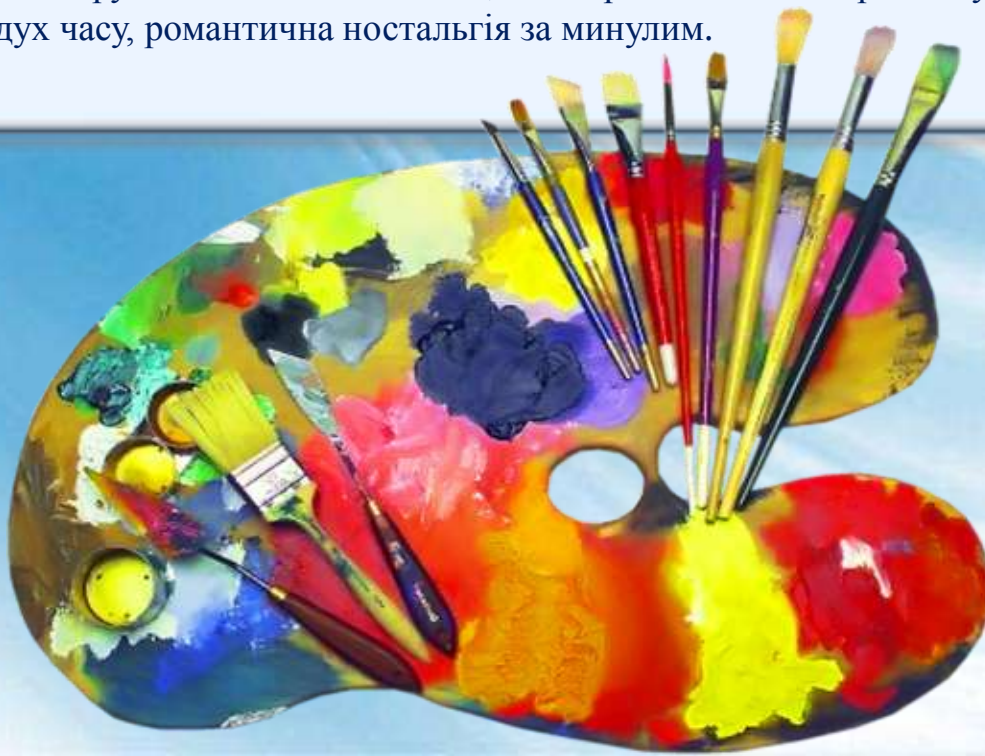
У 1766 році належала Йоахіму Каролію Потоцькому. Після Барської конфедерації Й. К. Потоцький осів в Морахві та вибудував тут палац, сприяв побудові нового костелу (**1736 р.**). Палац Потоцького був двоповерховий, з парком, який був оточений муром з вежами. Після пожежі палац не був відбудований, а розібраний. На малюнку Наполеона Орди видно лише руїни палацу. Й. К. Потоцький був похований в костелі у Мурафі.

Костел і кляштор, закладений Ядвигою Язловецькою, були оборонними. Домініканський кляштор чудово зберігся понині і є головною принадою села.

До нашого часу дійшло 177 творів митця, на яких зображено архітектурні пейзажі України.

Малюнки були використані під час підготовки проектів реставраційних робіт і багатьох інших архітектурних пам'яток України – Андріївської церкви в Києві, костелу Івана Предтечі в Білій Церкві, фортеці в Кам'янці-Подільському, замків у Дубно та Острозі.

Роботи **Наполеона Орди** надзвичайно цінні. Вони виконані з великою, навіть фотографічною точністю. На них зображені пам'ятки, котрі або були змінені, перебудовані, або зруйновані. На малюнках, що передають тонкі архітектурні деталі, відчувається дух часу, романтична ностальгія за минулим.

Використані джерела:

Колесник В. Орда Наполеон / В. Колесник // Відомі поляки в історії Вінниччини : біогр. слов. / В. Колесник. – Вінниця, 2007. – С. 456–458.

Колесник В. Наполеон Орда : [пол. худож., піаніст і композитор] / В. Колесник // «Земле моя, запашна, барвінкова...» : календар знамен. і пам'ят. дат Вінниччини 2007 р. / упоряд: О. Г. Ніколаєць, Т. П. Кристофорова. – Вінниця, 2006. – С. 68–76.

Мандзюк Ф. Українські мандри Орди [Електронний ресурс] / Ф. Мандзюк // ZN.UA : [сайт]. – Електрон. текст. дані. – Режим доступу: <http://bit.ly/2tAIQwW> (дата звернення: 23.06.2017), вільний. – Назва з екрана. – Опис заснов. на версії, датов.: 11.06.2004.

Наполеон Орда [Електронний ресурс] // Вікіпедія : вільна енциклопедія. – Електрон. текст. дані. – Режим доступу: <http://bit.ly/2sIo3Yf> (дата звернення: 23.06.2017), вільний. – Назва з екрана.

Наполеон Орда і Україна : до 205-річчя від дня народж. : альбом. – Київ : Оранта Арт Бук ; Львів : ЛННБ України ім. В. Стефаника, 2014. – 204 с.

Україна в літографіях з акварелей Наполеона Орди [Електронний ресурс] : альб.-кат. / уклад. Л. Гутник ; авт. вступ. ст. Г. Юхимець. – Електрон. дані. – Київ : НБУВ, 2011. – 96 с. – Режим доступу: <http://bit.ly/2bU8Fiw> (дата звернення: 23.06.2017), вільний. – Назва з екрана.